

ВІДГУК офіційного опонента
про дисертацію **Розвод Еліни Вадимівни**
«Вербалізація концепту SUN: лінгвокультурний аспект
(на матеріалі американського варіанта англійської мови)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови
у спеціалізовану вчену раду К 35.051.15
у Львівському національному університеті імені Івана Франка

Для мовознавства на зламі тисячоліть характерний інтерес до функціонування мови у нерозривному зв'язку з її когнітивними аспектами, тобто з особливостями сприйняття і відображення світу у свідомості людини, категоризацією і концептуалізацією знань. Тому не викликає подиву, що лінгвоконцептологія посідає нині провідне місце серед філологічних галузей, розвинутих в Україні, про що свідчить як наявність праць монографічного характеру (див., наприклад, колективні доробки українських лінгвістів «Лингвоконцептология: перспективные направления», 2013; «Концепти і контрасти», 2017), так і загальна кількість дисертацій, захищених з відповідної проблематики (наприклад, на вебсайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представлено автореферати близько 60 дисертацій у галузі філологічних наук за 1998-2011 рр., що містять у назві слово «концепт»!). Такий стан лінгвоконцептології є водночас сприятливим і несприятливим для проведення подальших досліджень, оскільки очевидна методологічна розробленість цього наукового напрямку, з одного боку, полегшує зусилля дослідників, а з другого – дещо обмежує оригінальність і вибір наступних розвідок саме через наявність відпрацьованих методик та охоплення значної кількості тем. Слід, однак, зазначити, що автор опонованої дисертації, Е. В. Розвод, змогла здійснити дослідження, свіже і цікаве як за тематикою, так і за методологічною основою, у якій вдало поєднані загальна лінгвокультурологічна дослідницька перспектива, традиційний концептуальний аналіз та вільний асоціативний експеримент.

Актуальність дисертаційної праці зумовлена як загальною важливістю лінгвокультурологічних студій для розуміння особливостей національних менталітетів і, відповідно, оптимізації міжкультурного спілкування, так і зосередженістю на описі й аналізі концепту SUN – однієї з ядерних одиниць концептосфери американців. Дослідження *здійснено в межах комплексної наукової теми* кафедри прикладної лінгвістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Функціонування мовних одиниць у когнітивно-дискурсивній парадигмі». *Матеріалом* дослідження слугують джерела довідкового матеріалу, тексти художніх творів письменників США XIX-XXI століть, міфологічні і фольклорні наративи та графічні образи й матеріальні артефакти у достатній для цілей дослідження кількості.

Наукова новизна дисертаційної праці передусім полягає у розкритті особливостей концепту SUN як феномена американської лінгвокультури. У дисертації адекватно окреслено головні цілі роботи, яка полягають у виявленні семантичних особливостей зазначеного концепту та систематизації і аналізі його вербалізаторів. Наукові положення, які винесено на захист, належно *обґрунтовані*, а *достовірність* отриманих результатів забезпечено коректним застосуванням загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів і обсягом дослідженого фактичного матеріалу. Зміст дисертації відповідає спеціальності 10.02.04 – германські мови, з якої вона подається до захисту. *Праці, опубліковані за тематикою дисертації в Україні і за кордоном*, адекватно відображають її найважливіші змістові аспекти. *Автореферат дисертації* ідентичний її основним положенням.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, переліків джерел довідкового та ілюстративного матеріалів, а також додатків, у першому з яких представлено синтаксичні моделі словосполучень з лексемою *sun*, у другому – відповідні ідіоми, у третьому – перелік вживань слова *sun* на основі метафоричного переносу, у четвертому – зразок анкети, яка використовувалася у вільному асоціативному експерименті з носіями американського варіанта англійської мови, у п'ятому – приклади відповідей респондентів, отриманих в електронному та письмовому вигляді, а у шостому – список вербалізаторів досліджуваного концепту в художньо-літературних текстах.

Перший розділ дисертації «Теоретико-методологічні засади дослідження концепту SUN в сучасній англійській мові» присвячено осмисленню ключових понять дослідження та вибору його методології. Розділ вирізняється ґрунтовністю та належним рівнем обговорення базових для дисертації понять □ концепту, концептосфери, мовної й концептуальної картин світу, символу, стереотипу. Слід відзначити надзвичайну докладність оглядів літератури, наведених у розділі, а також вибір методів дослідження, у якому органічно поєднуються усталений концептуальний аналіз та психолінгвістичний метод асоціативного експерименту. З огляду на помітну в сучасній лінгвістиці тенденцію до використання етнографічних методів і польових досліджень застосування цього методу видається цілком своєчасним.

У другому розділі «Концепт SUN в американському варіанті англійської мови» автор дисертації розглядає репрезентацію концепту в лексикографічних джерелах, аналізує його семантичну структуру та притаманну його метафоричність, розглядає вербалізацію SUN на лексико-фразеологічному рівні на основі використання лексикографічних джерел і художніх текстів та описує проведений вільний асоціативний експеримент з носіями американського варіанта англійської мови. Ефективність останнього підтвердили цікаві спостереження та висновки, наведені у розділі, зокрема стосовно впливу масової американської культури на асоціації, які викликає слово *sun*.

Третій розділ «Лінгвокультурна специфіка втілення концепту SUN в художніх текстах XIX-XXI століть і релігійному дискурсі» присвячений мовній репрезентації концепту в англійському та північно-індіанському фольклорі і міфах, його символічній ролі в американській лінгвокультурі та особливостям вербалізації у художній і релігійній літературі. Розділ містить розмаїття цікавих спостережень і висновків, наприклад, про сонячні символи в деяких американських артефактах, тенденцію до вербалізації кольорових аспектів досліджуваного концепту за допомогою прикметників-комполітів або викликання ним пейоративних конотацій внаслідок широкого розповсюдження медичних уявлень про шкідливість сонячного випромінювання. Разом вони презентують достатньо широку картину лінгвокультурних характеристик концепту SUN.

Список літератури, укладений на основі 286 основних джерел, свідчить про належну обізнаність дисертанта з сучасним науковим контекстом обраної теми.

Загалом дисертаційна робота Е. В. Розвод є самостійним цілісним дослідженням з належно обґрунтованими науковими результатами, отриманими у відповідності з поставленою метою, логічною структурою, багатоплановим змістом та чіткими висновками. Особливо слід відзначити теоретичні узагальнення, філологічну ерудицію автора, інтелектуальний стиль викладу та належне володіння метамовою сучасного мовознавства. У дисертації накопичено багато нових, цікавих і цінних спостережень та висновків, які розширюють наявні знання про лінгвокультурні особливості концепту SUN в американському варіанті англійської мови та про американську лінгвокультуру загалом.

Текст дисертації *оформлено із дотриманням провідних вимог щодо текстів такого типу* та у відповідності з головними конвенціями українського наукового стилю. За своєю тематикою, науково-методологічним рівнем, отриманими результатами, стилем викладу, оформленням, дисертація Е. В. Розвод є сучасною і своєчасною працею.

Проте рецензована робота викликає і деякі *питання дискусійного характеру та зауваження*, що подаються нижче у вигляді списку. Більшість з них стосується формулювань і точності висловлень.

1. Прагнення автора зміцнити свої теоретико-методологічні позиції ґрунтовними оглядами наукової літератури призвело до певного дисбалансу у змістовій структурі дисертації. Помітна наявність тематичних оглядів та висловлень теоретичного характеру у двох основних розділах дисертаційної праці дещо приглушує власний науковий «голос» автора, яка подає свої ідеї та висновки стисліше, ніж думки інших. Внаслідок цього деякі цікаві й цінні спостереження і положення недостатньо розкриті, екземпліфіковані та пояснені у дисертації. Приміром, на с. 167-168 автор наводить приклади прикметників кольору – вербалізаторів концепту SUN, серед яких на особливу увагу заслуговують *salmon pink* та *custardy*. Вони утворені, відповідно, від назв продукту та страви, специфічних саме для англосаксів, і тому очевидно

формують лінгвокультурний аспект розглядуваного концепту, що потребує окремого пояснення, не зробленого проте у дисертації.

2. На с. 127-128 автор стверджує, що асоціації респондентів представляють наукову картину світу та спростовують стереотип про невігластво американців. Наведення твердження про спростування відомого стереотипу не видається доречним, адже за інформацією, наведеною у тексті дисертації, переважна більшість респондентів мали вищу освіту і належали до представників розумової праці, тобто були цілком освіченими людьми.

3. Для автора дисертації характерний специфічний стиль цитування джерел, коли наводиться ряд прізвищ без супроводу конкретними посиланнями на їхні праці (див., наприклад, с. 17, 28, 70-72 та ін.). Таке цитування, можливе у таких науково-академічних комунікативних форматах, як автореферат дисертації або тези доповіді, видається некоректним для жанру дисертації, де дотримання формально-етичних норм наукової комунікації є важливою вимогою.

4. Ґрунтовний список використаної літератури у дисертації охоплює досить багато досліджень, виконаних на матеріалі слов'янських мов, але дотичних до її проблематики і методології. Прикро, що серед них не знайшлося місця для Українського асоціативного словника у двох томах авторства С. В. Мартінек (Львів, 2007), розробленому на основі асоціативного експерименту, який містить лексему «сонце» і як стимул, і як реакцію.

5. У тексті дисертації, загалом якісному і охайному, іноді усе ж трапляються деякі недоречності: приміром, на с. 43 автор згадує відомого лінгвіста В. Н. Телія, вживаючи дієслово «запропонував», хоча, як відомо, проф. В. Н. Телія, визначний російський мовознавець, була жінкою; на с. 70 у списку застосованих методів дослідження автор згадує «експериментальний метод», очевидно, використовуючи цю родову назву замість точного формулювання «вільний асоціативний експеримент»; додаток А на с. 233 має заголовок, що не відображає його зміст, і який слід було переформулювати як «Синтаксичні моделі словосполучень з лексемою *sun*»; додаток Д (с. 250) під назвою «Результати проведення вільного асоціативного експерименту», що містить лише два приклади відповідей, мав би бути відповідно озаглавлений

(приміром, «Приклади відповідей респондентів при електронному та письмовому анкетуванні»).

Ці зауваження, однак, не впливають на загальне позитивне враження від дисертації Е. В. Розвод, що є *завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати та висновки, що можуть використовуватись у курсах із лексикології, загального мовознавства, лінгвокраїнознавства та при укладанні словників.*

На підставі вищевикладеного можна констатувати, що дисертаційна робота Е. В. Розвод «Вербалізація концепту SUN: лінгвокультурний аспект (на матеріалі американського варіанта англійської мови)» відповідає всім вимогам п. 9, 11-12 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» № 567, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. (із змінами та доповненнями), які висуваються до дисертацій. Автор дисертації, **Розвод Еліна Вадимівна**, заслуговує присвоєння вченого ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Яхонтова Тетяна Вадимівна,

доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка

Підпис Яхонтової Т. В. підтверджую

Вчений секретар

доц. Грабовецька О. С.